

Тарабанов Олександр,
курсант, рядовий поліції,
Харківський національний університет внутрішніх справ
Скляр Олександр,
доктор філософії, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
навчально-наукового інституту № 2, капітан поліції,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ЯВИЩА «ТУНЕЛЬНИЙ ЗІР» У СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Виконання поліцейськими службових обов'язків завжди супроводжувалося високою динамічністю дій, загрозою життю та здоров'ю, необхідністю швидко приймати рішення. Наслідком впливу зовнішнього середовища на реакцію поліцейського, окрім викиду адреналіну та інстинкту самозбереження, є поява явища «тунельного зору». Традиційно це явище розглядається як негативне, вплив якого треба послаблювати за рахунок тренувань за різними методиками, однак здатність концентрувати увагу на загрозі може нести і позитивний вплив, адже це явище є невід'ємною функцією нашого організму в екстремальному середовищі.

Тунельний зір – звуження фокусу зору до невеликої точки або плями, в якій знаходиться ціль чи потенційна загроза [1]. Це явище виникає під час впливу на організм поліцейського стресового фактору, екстремального зовнішнього середовища, внаслідок чого відбувається викид адреналіну та кортизолу, збільшення фізичної сили, больового порогу, швидкості реакції; відбувається концентрація на загрозі та максимальна протидія їй.

Зазначене явище досліджується як закордонними спеціалістами (Д. Гроссман, А. Коун та С. Д. Раказо), так і вітчизняними (Власенко І. В., Шевченко Т. В., Скляр О. С., Магда О. О.). У роботах раніше зазначених спеціалістів явище «тунельний зір» розглядається як такий, що його ефект необхідно зменшити за рахунок систематичних тренувань за різними методиками (наприклад, таблиця Шульте (Горбова-Шульте) [3], «навчання, стимул, реакція» А. Коуна, методика «заземлення», «5-4-3-2-1», та ін). Звуження сектора контролю поліцейським зовнішнього середовища не дає йому змогу оцінити ситуацію в повному обсязі, адже існує вірогідність не помітити додаткові загрози. Цю властивість нашого організму неможливо усунути на 100%, адже явище «тунельний зір» існує ще з початку нашого існування як життєво необхідний механізм виживання.

Враховуючи неможливість усунення цього явища стовідсотково, нами розглянуто позитивні сторони та варіанти застосування «тунельного зору» на користь поліцейського під час виконання ним службових обов'язків.

Позитивні сторони явища «тунельного зору» полягають у:

концентрація на джерелі загрози (зір фокусується на безпосередньому джерелі загрози для життя поліцейського, що пришвидшує реакцію дій та підвищує якість бачення небезпеки, покращуючи контроль небезпеки поліцейським);

усунення відволікаючих факторів (за рахунок звуження сектора в межах

потенційної загрози відбувається усунення вторинних факторів впливу зовнішнього середовища (звуки, концентрація на небезпеці серед натовпу та ін.), що також підвищує контроль безпеки поліцейським);

мобілізація ресурсів організму (за рахунок людської психофізіології на реакцію «бий або тікай», відбувається викид адреналіну, що підвищує швидкість реакції з метою боротьби з потенційною небезпекою та підвищує больовий поріг. Наш організм зробить усе можливе аби нейтралізувати небезпеки та вижити) [4].

Дослідивши позитивні особливості впливу цього явища на людський організм, нами запропоновано, яким чином поліцейський може його застосувати під час виконання службових завдань (важливо зазначити, що поліцейські за дуже рідких обставин працюють поодиночі, тому запропоновані способи та рекомендації поширюються на виконання службового завдання не менше ніж двома правоохоронцями):

1) розподіл контролю, секторів: у той час як один правоохоронець за рахунок «тунельного зору» концентрує увагу на безпосередній небезпеці, інший має забезпечити контроль навколишнього середовища, тим самим компенсуючи звужений сектор контролю першого правоохоронця. Інакше це можна поділити на ієрархію, що складається з трьох рівнів концентрації уваги:

Рівень 1: безпосередня загроза життю/здоров'ю;

Рівень 2: найближче оточення, що може вплинути на хід подій (група осіб, предмети поряд із підозрюваним, що потенційно можуть бути ним використані проти поліцейських і т. д.);

Рівень 3: зовнішнє середовище (вхід/вихід, місця потенційної появи осіб, побудова вулиці, повороти, кіоски, дерева і т. д.).

Правоохоронець, що перебуває під впливом ефекту «тунельного зору», закріплює за собою перший рівень, в той час як другий правоохоронець – другий та третій рівні. Такий розподіл надасть системність концентрації уваги поліцейських і зменшить ризик хибного фокусу «тунельного зору»;

2) зміна ролей: періодично обидва правоохоронця мають мінятися ролями, адже тривале перебування одного поліцейського під дією підвищеного стресу негативно позначиться на його боєздатності [2];

3) постійна комунікація між офіцерами: поліцейський, який відповідає за контроль зовнішнього середовища, повинен постійно комунікувати та надавати інформацію поліцейському, який концентрує увагу на джерелі потенційної небезпеки, як приклад: «рух зліва/справа», «небезпека ззаду», «зліва/справа чисто» і т. д. Чітка та структурована інформація надасть змогу поліцейському, що концентрується, мати уявлення, що відбувається за межами його сектору контролю, та надасть можливість правильно змінити сектор фокусу на потенційній небезпеці.

Явище «тунельного зору» спрощує сприйняття ситуації до однієї лінії, що дає змогу зменшити вірогідність вагань у діях поліцейського, замість поставлення собі питання «що мені робити?», за рахунок екстремальної ситуації, все зводиться до автоматичного виконання дій заради виживання та нейтралізації загрози, підвищується рівень концентрації на ній, її якість

бачення. Це явище не можна розглядати як таке, що несе лише негативний чи позитивний вплив, адже все залежить від того, як складається екстремальна ситуація. Для перевірки висунутої гіпотези в подальшому заплановано проведення практичного експерименту, спрямованого на виявлення тактичних переваг феномену «тунельного зору» в діяльності поліцейських.

Список використаних джерел:

1. Магда О. О. Тунельний зір в екстремальній діяльності Національної поліції України. *Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності: матер. наук.-практ. конф.* Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017. С. 224–226. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2017/pdf/119.pdf

2. Марціян В. С., Шкіль С. О. Вплив стресу на працездатність людини, рівень травматизму та аварійність. *Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності: зб. наук. праць XIV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, курсантів та студентів (м. Львів, 2019 р.).* Львів: ЛДУ БЖД, 2019. С. 303–304. URL: https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/3_nauka/zbirnyk19.pdf

3. Скляр О.С. Таблиці Шульте, як спосіб розширення тунельного зору в службово-бойовій діяльності поліції. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 жовтня 2023 р.).* Київ: ДНДІ МВС України, 2023. С. 130–133.

4. Бій або біжи: що відбувається з організмом під час небезпеки. URL: <https://www.mh4u.in.ua/hochu-diznatysya-bilshe/byj-abo-bizhy-shho-vidbuvayetsya-z-organizmom-pid-chas-nebezpeky/>